

ПЕТКО Р. СЛАВЕЙКОВ
ПРЕДГОВОР КЪМ ПЪРВАТА
ЧАСТ

chitanka.info

От „историята на събирането“ на предлаганите народни притчи читателят ще види как те са събирани и какви прекеждия са прекарвали. Най-ранната си сбирка аз бях почнал да печатам още през 1855 лято в колоните на „Цариградски вестник“, а по-после, с други някои прибавления, и в „Българските книжици“. Тогава още аз имах събрани и готови за печат 11 хиляди притчи, но понеже тия притчи, след никополското нещастие бяха все от източното наречие, аз чаках да се сдобия отново и в по-голямо изобилие с пословици от западното и македонското наречие, за да съпротивопоставя по-нагледно различието на трите главни клона на българския говор. При всичко че това мое желание не можа да се изпълни тъй, както исках, аз реших миналата година да почна да печатам трети път събрания си материал.

Аз срещнах доста затруднения под какво название да отпечатам събраните притчи, които бях записвал под название първо на „избрани“, после на „стари думи“, а по-после на „пословици и поговорки“. Повечето клонях да избира едно от последните две названия; но думата „поговорка“ не съм чувал от безкнижните наши еднородци, думата „пословица“ не е наша дума, освен това тя е изгубила в езика ни онова значение, което е имала на „реч“ или „дума“, а вземала е повече значението на „буква, слово или слова“, и „пословешки“ означава „по срички или по слова“. По тая причина, като чух да се употребява от народа изражението „все на притчи (прищи) ми приказва“, аз се реших да употребя тоже названието притчи. Истина, и тая последна дума има двойко значение: в Евангелието едно и в Притчи Соломонови друго; но значението, което има в Притчи Соломонови, то е именно онова, което нам трябва.

Няколко думи за езика и правописанието, на които са напечатани притчите. Тъй като по-голямата част на пословиците са от източното наречие, то и ний сме се придържали главно у езика на това наречие и у правописанието, което най му съответства. От **А** до **Б** аз нарочно съм се постарал да напиша думите тъй, както се изговарят, без да се придържам у общеприетото правописание, но от **В** нататък аз съм се потрудил, доколкото ми е било възможно, да подведа езика под едно общо правописание, с разлика само в единствено число на членовете **а**, **ът** и **о**, **у**, **ю**, както те се употребяват в източното и западното наречие, за да покажа отличието им. Аз не мога да одобря това, гдето наши някои филолози и други писатели са наченали да пишат тъй

разнуздано, щото да не вардят Ъ, ни я, ни ж, ни ъ, в които букви всичките български наречия имат по нещо разлика. Може би това те да правят от желание да опростотворят българското азбуке, като задържат и употребяват толкоз букви, колкото прости звукове са се опазили в живия говор; но това начало ако се приеме, ний ще влезем в един съвсем безизходен път. Подобно нещо би било възможно наистина, ако е работа да създаваме нов език и ако да нямахме стар свой готов, пълен и усъвършенстван език, който е бил и е основата на днешния ни и който като такъв е невъзможно съвсем да се презре. Блажени Евтимий, последният търновски патриарх, наедно с последния търновски цар Иван Шишмана видели за нужно да поправят и пречистят стария наш книжовен език от многото и разни рецензии и извършили тая трудна и деликатна работа, и ако да не би било, че заедно с прекращението на независимия политически живот на България се прекъснало и свободното развитие на българската книжнина, то и ний нито щяхме да изпаднем в това низко състояние да се молим Богу на черковния наричан и несвойствен на българите език, нито щяхме да го разваляме и обезобразяваме с таквоз пѣстро и шарено правописание, каквото днес за днес преобладава у нас. Туй именно прекъсване на свободното развитие на нашата книжнина е причина, гдето днес езикът ни във всяко отношение се намира в хаос и бъркотия и гдето ни принуждава, щем-нешем, да правим разни свестни и несвестни опити за неговото уж поправление.

В самото начало на сегашното столетие четири народности от старите са подкачили да обработват наново литературния си език; именно: гърците, власите, сърбите и българите. Гърците след доста колебания успяха най-после да възстановят едно правописание, не по стария и мъртвия език, но не и съвсем по новия, както искаха и настояваха някои от писателите и филолозите им. Власите и те след доста лутания решиха да вземат за основа коренния си език, който е латински, без да обръщат внимание на желанието на мнозина да вземат за такава основа само новия, чисто говорим език и без да ги е грижа, че тоя език простолудието не го доразбира. Сърбите най-напред захванаха да пишат по черковния език, а от времето на Обрадовича почнаха по-ясно и по-чисто сръбски да пишат. Днешното тяхно правописание е основано от Караджича. Като видя, че не може да се придържа ни у едно от черковните правописания, защото ни едно не е

било достъпно и свойствено на езика им, Караджич опростотвори сръбското правописание, като имаше пред вид и политическата цел, да привлече хърватите да прегърнат същия език, за да имат един общ книжовен език. По същите причини примерът на Караджич се последва и от другите сърби, но при всичко че години са се изминали, политическата цел на Караджича не се е достигнала главно от различието по вяра между двата едноплеменни народа. Наистина, западните славяни хвалят сръбския език, но ни едни от тях не са се решили и не се решават да го прегърнат.

За нас си, българите, какво да кажа и аз не зная. В начало и ний почнахме да пишем по новия черковен език, който вземахме за наш; после П. Берон излезе с друго едно правописание, а подир него Фотинов в Измир и Павлович Дупничанина в Свищов душа даваха за смесено едно тяхно ново черковно правописание, с което си и останаха. Още по-подир преосвещени Иларион (Михайловски), изпърво Макариополски и после Търновски, даде ново едно направление на езика и правописанието ни, като почна да пише на народния език, с правописание, основано на старобългарския. Примера на Михайловски последваха изобщо всички българи, които се учеха и свършваха в Русия, и най-добрият негов последовател се яви Найден Геров. Езикът с направлението, което му дадоха Михайловски и Найден Геров, изобщо се прегърна от пишещите българи, тъй що до появението на М. Дринов ний почти имахме един що-годе общ език, с почти еднообразно правописание. Но ето че на сцената се явява М. Дринов със своеглаво едно мнение за пречистването на езика и нашето правописание, установено за време, се хвърли в нов хаос. Наистина, че Найден Геров и други излязоха да защитят приетото правописание, но защитата не беше толко веща и уместна. Дринов остана почти сам със своето ново правописание, последван само от Васил Стоянова в Периодическото списание, но примерът, даден от него, има това последствие, че отвори път на всекиго да прави по своему предложения и изменения за опростотворение на правописанието, а от това и произлиза днешният хаос в езика ни. Тъй щото ние видяхме да се явиха западни някои ученици, едни от които искат да подражават на Миклошича и други слависти, втори да написват по цели дисертации за и против ъ, трети да поставят за задача на граматиките си установението гласа на Ъ и ъ употребението на ж; има в изобилие и

такива драскачи писачи, някои даже с големи претенции на литераторство, които дотам са опростотворили правописанието, щото читателят не вижда у тях никаква разлика между **е** и **Ѣ**, **е** и **и**, **ж** и **ъ**, не съглежда спазване на най-елементарните правила за съгласуване на думите, за отличие на падежи и форми. Ако ний все тъй отиваме, както сме тръгнали от време на новото упътване на г. Дринова, то къде ще му излезе край не може да се предвиди, както и дали някога ще достигнем да имаме общ литературен език с установени форми, общеприето правописание и определени правила — неща необходими не само за развитието на книжнината ни, за яснотата на езика ни, но даже и за самото ясно, правилно и логическо мислене.

Но да оставим тия размишления върху нашия език и нека се надяваме, че ще се появят и у нас хора със солидно филологическо образование, с коренно запознаване на българския език и със здрав разум, които със своите знания да ни упътят да се избавим от днешната бъркотия и със своя авторитет да ни наложат един книжовен език с едно установено правописание, което според нас не трябва да се отдалечава много от кръга на старото.

София, 1 януари 1890

П. Р. Славейков

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.